

ПРАВОВІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

І.Ю. Чубар

старший викладач

Національного університету оборони України

Постановка проблеми. Зміни, що відбулися у воєнних технологіях, способах ведення збройної боротьби позначилися на підходах стосовно комплектування збройних сил військовослужбовцями, вплинули на зростання вимог до громадян, які приймаються на військову службу. В сучасних умовах все більшого значення набувають професіоналізм, фізичне і психологічне здоров'я військовослужбовців, їх моральні орієнтири. За роки незалежності в Україні накопичений як позитивний, так і негативний досвід практичної реалізації вимог законодавства стосовно підходів до комплектування армії особовим складом. Разом з тим, реформування Збройних Сил України, курс на повний перехід до їх комплектування військовослужбовцями військової служби за контрактом, вимагає змін існуючої нормативно-правової бази та прийняття нових законодавчих актів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти даної проблематики були розглянуті в рамках наукових досліджень Є. Григоренка, І. Коржа, В. Паламарчука та інших. Проте авторами досліджень головна увага звертається на поняття військової служби, правового регулювання її проходження, а питання комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями розглядаються як другорядні.

Метою статті є аналіз факторів, що впливають на вибір системи комплектування армії людськими ресурсами, стану правового забезпечення переходу Збройних Сил України до системи комплектування військовослужбовцями у добровільному порядку та розроблення пропозицій щодо вдосконалення даного процесу.

Основні результати дослідження. Людський фактор завжди впливав на боєздатність армії та позначався на характері збройної боротьби. Його актуальність збереглась і навіть зростає в сучасних умовах, що пов'язано з якісним розвитком озброєння та військової техніки. Вплив людського фактору багато в чому залежить від способу комплектування армії людськими ресурсами.

Аналіз існуючого досвіду комплектування армій військово-службовцями дозволяє визначити такі системи комплектування: на підставі військового обов'язку; на добровільній основі, за контрактом; міліційну систему. Кожна з

перелічених систем комплектування має свої позитивні риси та недоліки. Державами також застосовуються змішані системи комплектування за рахунок поєднання перерахованих систем. При цьому поєднуються як позитивні, так і негативні сторони кожної з використаних систем [1].

При вирішенні питання щодо визначення системи комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями необхідно спиратися на комплексний аналіз, який включає оцінку політичних, економічних і суто військових факторів. Армія, яка комплектується на добровільній основі має більше можливостей для підвищення професійного рівня військовослужбовців і відповідно до цього бойової і мобілізаційної готовності. Разом з тим і в арміях, що комплектуються на підставі обов'язковості військової служби значна частина особового складу, офіцери, частина молодших командирів являються за своєю суттю професіоналами.

Історичний аналіз війн останнього сторіччя дає змогу зробити висновок, що у світі не було жодної великомасштабної війни, яку починала і закінчувала професійна армія. При участі у великомасштабній війні професійні армії обмежені кількісно. Через певний період ведення війни така армія повинна буде поповнюватися за рахунок відмобілізування людських резервів, а кількість підготовлених резервістів у державі з добровільним принципом комплектування може бути обмеженим. Так, навіть США, під час короткострокової війни у Перській затоці у 1991 р. були змушені застосовувати призов резервістів.

Вищезазначене призводить до висновку, що державі, для якої існує загроза бути втягнутою лише в окремі військові конфлікти доцільно мати порівняно невеликі за чисельністю професійні збройні сили, що комплектуються в добровільному порядку. Для держав, що можуть бути втягнуті у великомасштабні війни, необхідно, крім утримання армії мирного часу, проявляти значну турботу щодо розгортання на воєнний час великих за чисельністю армій і таким чином підготовки значної кількості мобілізаційних ресурсів.

Відповідно до положень Воєнної доктрини участь України в локальній або регіональній війні в середньостроковій перспективі є малоімовірною. Виходячи з цього одним із пріоритетних напрямків підготовки держави до збройного захисту національних інтересів є вдосконалення системи здійснення добору кадрів і комплектування військових формувань у ході їх професіоналізації [2]. Професіоналізація виступає однією з ведучих тенденцій у будівництві збройних сил нового зразка. Вона обумовлена ускладненням озброєння і військової техніки, потребою високопрофесійного їх обслуговування і застосування. Удосконалення озброєння та військової техніки поступово призводить до скорочення чисельності особового складу Збройних Сил за рахунок малокваліфікованих спеціалістів.

На даний час в Україні діє комбінована система комплектування, яка поєднує принцип професіоналізму з використанням обов'язкової військової служби [3]. Разом з тим, політичним керівництвом держави, керівним складом Міністерства оборони України та Збройних Сил України прийнято рішення

про поступовий перехід до добровільної системи комплектування армії особовим складом. Затверджена Указом Президента України Державна програма переходу Збройних Сил України до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом передбачає повний перехід до добровільної системи комплектування до 2015 р. [4].

Питання вдосконалення системи комплектування армії військовослужбовцями повинні вирішуватися в рамках проведення загального реформування Збройних Сил України. Сьогодні основу бойового складу Збройних Сил України становлять військові частини, укомплектовані лише на 15-50% від штатів воєнного часу, які не готові до ефективних дій у сучасних умовах [5].

У сфері комплектування військовослужбовцями, під час проведення реформування, необхідно створити умови для реалізації двох основних напрямків забезпечення Збройних Сил України особовим складом: по-перше, скорочення кількості військових частин та відповідно особового складу; по-друге, укомплектування частин та підрозділів кваліфікованим особовим складом.

Практика свідчить про те, що спроба суттєво збільшити чисельність контрактників у військах наштовхується на перешкоди, що пов'язані з неможливістю забезпечити для них відповідний рівень життя. Впровадивши у збройних силах військову службу за контрактом, держава не створила необхідної бази для її реалізації, у тому числі і законодавчої. Більш того, вона не несе ніякої відповідальності перед військовослужбовцями за систематичні зміни правил поведінки, які фактично призводять до зміни умов контракту. Прикладом може бути зміна на законодавчому рівні терміну вислуги для виходу військовослужбовців на пенсію.

При проведенні реформування необхідно враховувати позитивний досвід, у тому числі і в плані формування нормативно-правової бази, тих держав, які вже змінили систему комплектування своїх армій. Правове забезпечення процесу зміни системи комплектування збройних сил є важливим чинником переходу до професійної армії і потребує взаємоузгодженої роботи виконавчої та законодавчої гілок влади. Законодавче забезпечення змін системи комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями може відбуватися такими шляхами:

– за рахунок внесення змін і доповнень до існуючої системи військового законодавства. Вони повинні забезпечити підвищення загального престижу військової служби, пропаганду військової служби за контрактом та створення сприятливої суспільної думки стосовно реформування Збройних Сил України. Для цього доцільно передбачити підвищення посадових окладів військовослужбовців, окладів за військове звання, надання низки додаткових компенсацій, можливості навчання у цивільних навчальних закладах та отримання цивільних професій, гарантії працевлаштування після звільнення з військової служби, пільги щодо першочерговості прийняття на державну службу;

– прийняттям нових законодавчих актів з питань переходу до нової системи комплектування Збройних Сил. Метою їх прийняття може бути затвер-

дження цільового бюджетного фінансування для проведення реформ, будівництва житла для військовослужбовців.

Важливим кроком на шляху переходу до нової системи комплектування може стати прийняття Верховною Радою України окремого закону України щодо реформування Збройних Сил України. Даний закон повинен чітко визначити та закріпити мету, зміст, шляхи проведення військової реформи та інші питання, що пов'язані з цим. Метою військової реформи може бути: підвищення бойової та мобілізаційної готовності Збройних Сил України; приведення воєнного потенціалу у відповідність до потреб України в сфері оборони та безпеки. Змістом реформування Збройних Сил України може бути: удосконалення законодавства з питань військового будівництва і функціонування збройних сил та інших військових формувань; удосконалення організаційно-штатної структури Збройних Сил України за рахунок приведення чисельності особового складу у відповідність до виконуваних завдань; створення соціально-економічного підґрунтя до комплектування посад рядового, сержантського і старшинського складу військовослужбовцями військової служби за контрактом.

Прийняття даного закону дозволить заповнити правовий вакуум у питаннях військового реформування, визначити вектор проведення реформ, зробити їх курс незмінним від зміни політичного керівництва держави. Його прийняття також дозволить консолідувати діяльність законодавчої і виконавчої влади в питаннях проведення реформування Збройних Сил України.

Висновок. Перехід до комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями військової служби за контрактом складний і багатоплановий процес. Для його реалізації необхідна воля політичного керівництва держави, в тому числі і в плані прийняття необхідних, але не завжди популярних заходів. Удосконаленню нормативно-правової бази переходу до комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями військової служби за контрактом будуть сприяти узгоджені дії законодавчої та виконавчої гілок влади, створення відповідних матеріальних ресурсів та врахування позитивного досвіду інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гацко М.Ф. Правовое обеспечение строительства Вооружённых Сил Российской Федерации. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 342 с.
2. Воєнна доктрина України в редакції Указу Президента України від 08.06.2012 року № 390/2012.
3. Про Збройні Сили України: Закон України / Відомості Верховної Ради України, 1992. – № 9. – Ст.108 (зі змінами).
4. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року N 348/2002 / Офіційний вісник України від 14.03.2003р. – № 9. – С. 39. – Ст. 351.
5. Титенко С. Перспектива – 2012 – Курс на армію Європейського типу. – Військо України, 2012. – № 10.

Чубар І.Ю. Правові аспекти комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями

У статті досліджується питання правового забезпечення переходу армії до добровільної системи комплектування військовослужбовцями в умовах реформування Збройних Сил України.

Ключові слова: система комплектування, військовослужбовці, збройні сили, військова служба.

Чубарь И.Ю. Правовые аспекты комплектования Вооруженных Сил Украины военнослужащими

В статье исследуются вопросы правового обеспечения перехода армии к добровольной системе комплектования военнослужащими в условиях реформирования Вооруженных Сил Украины.

Ключевые слова: система комплектования, военнослужащие, вооруженные силы, военная служба.

Chubar I.I. Legal aspects of military personnel recruitment to the Armed Forces of Ukraine

The article explores the issues of legal framework of transition to the volunteer Army recruitment system in the context of reformation of the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: recruitment system, military personnel, armed forces, military service.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2012.